

Két ördög között

Miodrag Bulatović

Kicsi fiú, sánta fiú, ki leölt gödölyéd farkát temetgeted és remélsz. Sánta fiú, csak elnézlek, most, hosszan az elsötétülés után. És úgy tetszik, mintha nem is élnek, mintha soha nem is éltem volna, és ha meg nem gyónok neked, ezentúl is lehetetlen élnem.

Gyakran gondolkodok rád, a felebaráti szeretetre és az emberek testvéri egyetértésére. Sehogy sem értem, mi az oka az ember balsorsának: a szeretet vagy a gyűlölet? Nem tudok semmit megmagyarázni, nem tudom megfejteni a talányt, csak azt tudom, befészkelte magát az ördög az emberek inge alá, ott fúr és rombol még a bőrünk alatt is, és üszköt szór a nyakunkba.

Ki hintette el a harag magvát a testvérek között? Ki osztotta őket jókra és gonoszakra, egyenlőtlenekre, homlokukra valamiféle jeleket ragasztva és ólmot meg puskaport adva a kezükbe, de ki? Ők meg ölik egymást, kikaparják egymás szemét.

Hull a fiatalság, hullanak a fejek, gurulnak szerte a fűben, és felejthetetlenek maradnak a kis pásztorgyerekek emlékezetében. Megfeszül, mint a rugó

a sok hosszú és szennyes nyak, és sajog; roppan, mint a nemes penge, mint a tölgyfa kéreg, mint az éger.

Testvérek vére áztatja a földet, s ahova lecseppen egy csepp is a gyilokról, ott fű nem nő három álló évig. Akkor a földből vérvirágok sarjadnak. És fű, testvérgyilkos fű. És gerelyvirág, cickafark, szeder és üröm, keserű. Mind élettelen, sápadt, csenevész, bűn szülfötte.

Hadak jönnek, mennek, fosztogatják a szegénységet. Kíméletlenek, nem válogatósak, mind erőszakoskodnak a gyenge fehérréppel, özvegyekkel, árvákkal, nem félnek átoktól. A fiúkat elhurcolják és arra tanítják, hogy kell tartani a kést, a puskát.

Amikor elnyugszik a tűz meg a lövöldözés, amikor lassan minden belevész az alkonyat ködébe, ajándékokkal és hívogató szóval ott vannak az útkereszteződésen a húgocskák és várják bátyjukat.

Azok meg valahol messze vannak, messze és a fegyverek minden döbbenése mögött. Ott vannak, ahol az ég meghasad az ágyúk robajától, elvesz a kiáltás a harci zajban, ahol a fekete golyóbis, a láncos, felszántja a rétet és beszórja földdel a holtak ajkait.

A bátyjuk csak nem jön. Mindig mások haladnak el arra, olyanok akiket nincs ki várjon: elégett a házzal a ház népe is, ismeretlen katonák őrködtek a lángoló falak körül, míg el nem ũlt az utolsó jajkiáltás is odabenn. Ezek elmennek, a helyükbe ugyanolyanok érkeznek.

A hűgocskák ilyenkor gyászkendőt vesznek elő keblükből — sohasem lehet tudni, mikor látogatja meg az embert a baj —, kínálgatják, etetgetik a sebesülteket, gyógyítják sebeiket. Nem kívánnak már visszatérni a családi tűzhelyhez, elmennek hát világgá, el a katonákkal, hogy elfeledjék, mennyire szeretet nélkül valók, mennyire hiányzik nekik a bátyjuk.

Az idegen zászlók után anyóák vonszolják magukat, és kenyérral az általvetőben, keresik fiaikat.

De a fiúk nincsenek sehol. Az anyai szív ekkor megoldja a tarisnyát és idegenek eszik meg a kemény kenyeret, amit még múlt pénteken dagasztottak és sütöttek.

Az anyóák, az útközetig, soha sincsenek fiaik nélkül. Utána pedig szerte járnak a harcmezőn, elsíratják a kioltott fiatal életeket és temetnek. Mert bűn lenne sokáig hagyni, hogy a nap perzselje a leszakadt végtagokat, a kifordult beleket, az elhomályosult szemeket.

Anyák járnak a kis crnagorai csapatok nyomában továbbra is. Így kísérgetik egyetlen magzatukat. De a fiak nincsenek sehol. A szív körül azért mégsem fagyott meg minden — itt vannak a fiúk két csata közt: az anyóák ingüket foltozzák, befűzik bocskorukat.

Testvérek méregetik egymást fegyverek célgömbjén át. Köztük nyitott kés. Gyűlölet van a karabélyok csövében, a puskaporban, az ólomban. Pedig egy anya emlőjén nevelkedtek közülük sokan. Egy törzsök hajtása mind. Tudják, mert szájról szájra szállt a szó: úkapáik testvérek voltak.

Egyesek azt mondják, a koronán esett sérelmet akarják megtorolni, azért harcolnak. Mások viszont az ótágú vörös csillagra esküsznek. Csatatér feszül közöttük, vérgőzös: sebzett őrkök rognak össze lomhán, de a zsákmány senkié. Véres a kezük könyökig.

Mi azt szeretnénk, ha megbékülnének, — vízbe azzal a puskaporral! Mert minek az ország, ha már nem lesznek a testvérek. Ki fog szántani, vetni, új tetőt húzni a fejük fölé, ki fog kenyeret adni a nincstelennek? Hej, aki összevesztette

őket...! Ne legyen nyugta haló porában se...

Kinek a szeretete hozott idáig, falazott be, ejtett rabul, kié? Kinek a gyűlölete erősebb az én szabadságvágyamnál? És a kéz, amely rettegést oltott az emberek szívébe, kié? Ki biztosítja őket, hogy kihozzanak bennünket?

Kicsi fiú, tudod-e ki vagyok?

Nem az vagyok, aki betegek mezíten testén tapos. Sem az, aki a kuckó sötétjében veri a mellét és morog. Nem vagyok azok közül, akik eszeveszetten rohannak faltól falig, hogy felfogják po-harukba a napot.

Az vagyok, ami néha nincs is, ami néha nem is létezik. Az, aki gyíkot őriz ágya alatt, és óvja és gondozza, és fél is tőle.

Arcom apró, sápadtsárga, ráncos és csupa csont, bőr.

Állok az ablaknál. A szemem tűzben ég; meztelen, elkínzott, gyenge testemet nagy szakáll és haj rejti el az ablak alatt menekülőktől. Ez a rettenetesen hosszú és zsírosan szennyes szakáll, — igen, erről ismernek meg odalent. Ez az enyészetnek indult hajzat — ezen erőltetem át a kezemet, hogy jobban megtámaszkodjam a rácsok között. Minden benne van az ablakkeretben: és rezeg az üveg.

Mozog az ajkam, míg elnézem, ahogy vizet öntesz a ládikó nyílásába. Látom, hogy tüzel az ég, a föld, lángnyelvek csapnak ki a bükkfák kérge alól és boldogtalan vagyok, hogy nem marnak belém is, nyomorult testembe. Mert a bánatnál is rosszabb, hogy élek.

De tulajdonképpen az én gyíkomról van szó, az én hitemről...

Eleinte senki sem tudta, hogy az ágy alatt tartom. Azt gondolták, azért hordom befelé a téglát, hogy megerősítem a falat, vagy hogy várost alapítsak, világot teremtsék — a szobámban. Mi több, igazat adtak nekem, és megígérték, segítenek, ha netalán hidat akarok építeni köztünk és a jó emberek között.

Feddően néztem rájuk, de nevettem is, mert hát szerettem őket.

Meg se kérdeztek, csak hordták a téglát most már ők is. A falakat vastagabbra kell venni és meg kell erősíteni — mondogatták. Megállapították azt is, hogy a téglá okos találmány, megvédhet bennünket a tűztől.

Fél szoba tele lett vele.

Nem akartam megmagyarázni, minek kellene. Leguggoltam a téglarakásra és elnéztem arra a templom és a mecset

karcsú minaretje között, föl a zavaros égre, és sírtam társaim után: mi lehet velük ebben a szörnyű vészben, ebben a tűzben.

Elnéztem azt az asszonyt és az idegent, amint elkerülik és hárfagosan megnézik egymást.

Az idegen botjára támaszkodva haladt lassan a fal mellett; az asszony pedig függőleg kapkodta lábait egy hosszú létra mellett. Evett.

Ekkor szólt a diák, hogy menjek el.

Örültem, hogy köztünk ott van a halom téglá, nem kell tehát hozzám érnie. A gyíkra mutatott.

Megnőtt bizony a gyík, meghízott és ellustult. Nem moccant, csak jóllakotán bámult vissza ránk az ágy alól.

— Minek neked ez a gyík? — kérdezte a diák.

— Kell — feleltem.

— Hol szerezted? — így a diák.

— Mi közöd hozzá? — mondtam és elmosolyodtam.

— Van közöm — szólt a diák és letette vízzel telt poharát, amelyben nem volt a napból semmi: sötét volt.

— Ha te is akarsz gyíkot, menj ki az udvarra és vedd el egyet — mondtam.

A diák csak nevetett:

— Lehet, hogy nekem éppen ez a tied kell majd.

Azt mondtam, keressen másikat, mert ez csak az enyém.

— Legalább azt áruld el, minek kell neked — szólt a diák.

— No és neked? — ágaskodott bennem a dac.

— Lehet, hogy ugyanazért kell nekünk is, amiért neked — suttogetta a diák és közelebb hajolt.

— Ugyan miért? — kérdeztem vissza. Át akart ölelni.

Nem gyűlöltem és ami kínzott, inkább szeretet volt, felebaráti szeretet. mert hiszen szerettem őket is, őt is. Mégis úgy éreztem, ha megérint, egész gyomrom kihányom.

Rámeredtem haragosan és félrehajoltam, hozzám ne érjen.

A diák vállamra tette a kezét.

Elöntött a hideg verejtek. Megremegtem. Ájulás környékezett.

A diák széthúzta a hajamat homlokomon és mélyen a szemembe nézett.

Egész gyomrom a torkomba szökött.

Keze nyúlós, hideg és vékony, és még mindig fogta a poharat.

Arcával egészen közel hajolt.

— Nyugalom — suttogetta —, mi testvérek vagyunk.

Könny szökött a szemembe. Szerettem a diákot, örök és boldog életet kívántam neki, de nem bírtam elviselni nyirkos kezét a vállamon.

Szerettem volna nem látni a diákot. Nem került sok töprengésembe: tudtam, szinte bizonyosra vettem, hogy a rossz bennem van.

Sajnáltam, hogy itt van. Mert ezt sem, ezt a rosszat sem akartam senkivel megosztani. Szunyókáltam nagy nyugalmasan, de az álom és ébrenlét határán még fel-felöltött a kérdés: ha a gonosz bennem van, hol van most a boldogság... igen, hol a boldogság, kinek a szívében..., vagy bennem van az is...?

Simogattam a gyíkomat, azon gondolkodva, hogy irthatnám ki magamból a rosszat, de feltűnés nélkül.

Hánem aggódtam. Attól a kis pókoktól ijedeztem, amelyik ott a sarokban vert tanyát. Attól rettegettem, hogy megöli a gyíkomat. Mindig féltam a pókoktól. Féltam, mert szerettem őket és nem tudtam ellenük védekezni. Mert a pókok tudnak jók, nemesek és béketűrők lenni.

A gyík rám mosolygott. Élénken csapkodott farkával, mert csiklandoztam. Úgy örültem, hogy nem ért meg semmit és nem is tud nekem semmit mondani. Csendes örömben éltünk egymás mellett, sok-sok hallgatóságos megegyezéssel, apró engedménnyel. Arról ábrándoztam, hogy együtt maradunk mindörökké, és így, összeölelkezve.

Soha többé nem leszek egyedül, gondoltam, és nem is búsulok, nem is sírok a társaim után.

Aztán meg az jutott eszembe, hogy hamarosan megnő majd az én gyíkom, meghízik, elterebélyesedik, s akkor nem vehetem már az ölembe.

Gondoltam mást is, ez aztán megvilágosított: ha megnő, még többet fogok vele játszani, mint most, megnyergelem, mint a malacot, mint amolyan süldőfélét, később meg már mint kifejlett disznót.

Füst takarta az eget, rács szabdalta egyenlőtlen részekre. Felbámultam rá, és azt kérdeztem magamtól: mi lesz az én lelkemmel?

Mért is nem mentem el társaimmal. Ezt sokszor felrótam magamnak. Haragudtam is, hogy nem szöktem meg innen már régen, mért is nem mentem világáig, a koldusok végtelen országútján.

Mert koldusnak lenni szép, különösen annak, aki örömmel vállalja magára a sors csapásait, a nincsetelenség, a meg-aláztatás terhét. Ismeretlen tájakon, idegen földön járva-keelve, hátha hallanék valamit társaimról.

Találkozásunkat sohasem képzeltem másképp, csakis így: aprócska templom, falak, valami imaházé, a bejárat körül annyi a koldus, mint a pelyva. Én is ott vagyok, a legnyomorúságosabbak, a legutolsók, a legcsúfabbak, a legjelentéktelenebbek között. Búz árad belőlem, testszag. Szánalmasan nyomorúságos vagyok ott az épület sarkán, és vétkes, az emberek sietve elfordítják a fejüket, ha meglátnak, és csak messziről dob-nak felém egy-egy pénzdarabot.

Azt sem tudom, hány éves vagyok, a nevemet is elfelejtettem. Fekszem így a templomkerítésnél, és mindkét meg-fásult kezemmel csendesen kéregetek.

Ismeretlen emberek közelednek, és én bizonyos vagyok abban, hogy ők azok, az én barátaim. Nem éppen isten-adta szegények. Fel vannak tarisznyáz-va, rendes emberek, járásuk is olyan.

Néhányan felém indulnak. Ők azok, de nem ismernek fel. Szemem könnybe-lábad. Nem szólok nekik, nem akarom őket idehívni, sokáig. Akarom a meg-aláztatást, hogy a szenvedés, balsor-som minél tovább tartson.

Kinyújtom a kezem, megmondom, ki vagyok. Neveket dadogok.

Tenyeremre pénzdarab hull.

Aztán visszaveszik a pénzt és elve-zetnek. Koldusok országútján ködlik a messzeség. Árnyak húznak el, batyuk-kal. Enekelünk, boldogan. Megkérnek, ne sírjak. Hajam oda, lenyírták, szél kergeti a porral. Talpunk sajog, tájak fordulnak és utánunk néznek.

Útunk és örömünk végtelen. Szívünk-be nagy-nagy békesség költözött, tele vagyunk derűvel és mindenkihez szere-tettel vagyunk, akivel csak találko-zunk. Danolászunk és kérdezősködünk, hány óra járás a legközelebbi helység, hány templom van benne és mecset, jószívűek, adakozók-e az emberek. Ami-kor összerogyok a kimerültségtől, ké-zen visznek tovább, és mindenütt, a településeken, ahol vizet és kenyeret kérnek nekem, azt mondják, fm, meg-betegedett legfiatalabb testvérük.

Hajuk deres, öreg vagyok hát, úgy látszik, én is. Koldusok végtelen or-szágútja. Különös, vakító és mégis oly könnyű, illanó fényben ragyog. Gondo-latban sokszor taposom porát...

De ládd, hol vagyok. Ezt a tűzbe-borult eget, ezt a ritkás lyukacsos

eget, ahonnan gyilkos fény tódul a szemembe.

Talán bűn annyit együtt lenni azzal a gyilkossal? — kérdeztem önmagamtól. Jobb lenne a téglá túlsó oldalán lenni, az emberekkel.

De mit csináljak velük? — lázadoz-tam. Szeretem őket, az igaz, de mit ér, amikor idegenek nekem és én is nekik? Borzadok még önmagamtól is: nyomor-ultak vagyunk, férgesek, rothadók, dögvészesek, féligélők.

A gyík a hónom alá furakodott. Csak a farka kandikált ki szakállamból. El is aludtam így vele, mint egy kedves kis fészeklakóval.

Minden jó is lett volna, ha azok nem jönnek el. De eljöttek. Előbb hosszasan pusmogtak, mintha megbe-széltek volna valamit. Elsőnek a diák lépett közelebb, aztán a pék és az az idegen, aki éppen hogy megérkezett.

Féltem. Rájuk mosolyogtam. Szerettem őket. Megértettem, hogy közölni akar-nak valamit velem. Kész voltam lábuk elé vetni magamat.

— Miért nem állsz át a mi olda-lunkra? — kérdezte a diák.

— Itt egyedül vagyok — suttoztam.

— Hát kellemes neked a magány? — kérdezte az ismeretlen.

— Az — suttoztam.

— Mi pedig menekülünk tőle és... felzárkózunk, hogy ne legyünk egye-dül.

— Jól esik, ha senki sincs körülöt-tem — mondtam halkan.

— Ez más szóval azt jelenti, hogy nem szeretsz bennünket, elkerülsz minket.

— Nem, ez nem igaz — suttoztam. — Határtalanul szeretlek benneteket és nem lehetek nélkületek. De itt kelle-mesebb nekem.

— Ha be akarod bizonyítani, hogy szeretsz minket, csatlakozz hozzánk.

— Nem tehetem — kezdtem sírós hangon. — Nem állhatok be hozzátok. Nekem jó itt.

— Idefigyelj! — szólt a diák. — Ha nem jóssz szép szóval, majd jóssz ka-róval.

— Ugyan, hagyjatok békén, testvé-rek. Jó itt nekem... higgvétek el, sze-retlek titeket... de most, mondhatnám, nélkülületek is megvagyok...

— Ha te meg is vagy nélkülünk, mi nem nélkülözhetünk téged — szólt az idegen.

Főlnéztem rájuk. Főlmehajoltak és mindenféle fintort vágtak.

Megértettem: ördögök ezek, eljöttek, hogy megkísértsenek, elvezessenek va-

lahova és hogy megnyergeljenek.

Néha-néha összenéztek és jelentősen meglökték egymást könyökükkel.

Eltakartam magam a szakállammal meg a hajammal és remegtem. Eláraszt a rossz megint, éreztem, s azt is, hogy ez milyen jó. Nem az volt-e az öröm, — kérdeztem önmagamtól. Elvesztetem szemem elől, mikor kezdődött az egyik, mikor a másik. Valahogy homályos volt nekem ez a határvonal, ködös, zavaros.

Az öröm is tűrhetetlenné vált. Szenvedtem amiatt, hogy ez az immár beteljesedő balvégzet nem volt még rosszabb, még fájdalmasabb. Azt kívántam, hogy történjen valami rendkívüli, valami iszonyú, hogy aztán még sokáig féljek és emlékezzem. Mert túlságosan sokáig aludtam, sokáig és álom nélkül.

Örültem, hogy most meghúzzák a fületem, megcibálják a hajamat, és visszadobnak régi helyemre.

Haditanácsot tartottak. Nem értettem, mit beszélnek. Úgy szerettem volna elmondani nekik, mennyire bűnös vagyok, hitvány, értéktelen és felesleges, és hogy engem mennyire meg kell vetni, gyűlölni.

És ekkor rámszólt a diák szigorúan:

— Idehallgass, ostoba. Tudd meg, nem érted jöttünk. Valójában nem is kellesz nekünk.

— Akkor hát minek jöttetek? — kérdeztem halkán.

— A gyíkodért jöttünk — mondta az ismeretlen.

— A gyíkomért? — csodálkoztam. — Ezért az én...

— A mi gyíknakért — mondta a diák.

— De hát nem a tiétek — feleltem ismét halkán.

— Ha te a miénk vagy, miénk a gyík is.

— De ő nem a tiétek, testvéreim — fogtam még halkabbra.

— Be tudod bizonyítani? — kérdezte a pék.

— Be. Még egészen kicsi volt, amikor idehoztam. Etettem és őrizgettem.

— Ha te nem hozod ide, behoztuk volna mi — szólt a diák.

— Akkor... hát azt kell tekintetbe venni, ki hozta ide elsőnek — mondtam.

— Tudjuk mi ezt mind, de nekünk kell a gyík. Etetted és gondoztad, tudjuk. Mi is megtettük volna, ha nálunk van. Csak éppen nem akartuk elvenni, amíg meg nem nő, jól meg nem hizik.

— Hát a gyíkomat is el akarjátok venni tőlem? — kérdeztem.

— Semmi mást — mondta a diák. — Csak a gyíkot.

— És mi lesz akkor velem?

— Semmi — mondta az ismeretlen és elpirult.

— Valóban elveszítetek? — suttogtam és sírvafakadtam.

A gyík ott feküdt az ölemben. Hanyatt vetette magát és én elnéztem foltos és lágy hasaalját. Nem törődött az emberekkel, pedig valóságos ostromzár alá vettek és fenyegettek.

Látta apró, fonnyadt arcukat és vékony karcsontjukat, amint kinyújtják gazdája felé. Nem aggódott, mert tudta, hogy nekik más ölében is éppolyan jó lesz.

Hempergett, dobálta magát, nevetett. Nevetett, majdnem hangtalanul: alsó állkapcsán mind összegyűrődött a bőr. Szeme még ferdebb, még ragyogóbb lett, még apróbb.

Lábacskaival megkapaszkodott szakállamban és onnan leleselkedett az emberekre. Azoknak ez nem volt egy cseppet sem kacagató, és nem is féltek.

Mindenáron kellett nekik. Maguké-
nak akarják — gondoltam —, hogy szerencsétlenséget zúdítsanak magukra.

Közeledtek. Arcuk komoly volt, majdnem gondtól terhes.

Összehúzódtam, a gyíkot magamhoz öleltem. Úgy hozzám tapadt, mint az a kígyóm, amit már lassan el is felejték.

Boldogtalan leszek-e, ha elveszik tőlem? Mert azt, hogy elrabolják, szinte bizonyosra vettem.

Hajamban volt, kilátszott a farka. Úgy tetszett, már nincs is nálam: úgy vágyakoztam utána, mintha már régen elvették volna.

A diák előrehajolt és letepert.

Magamhoz szorítottam a gyíkot.

A diák fejemre sújtott.

.....
Meg akartam csókolni a kezét. Sér-
tett, szitkozódott. Nem védekeztem.

Most már mindkét kezével kereste a gyíkot, lökdösött, taszigált, hol az egyik, hol a másik oldalamra fordított.

Nem féltem semmitől, pedig lett volna rá okom. Ujjongó öröm töltött el, hogy lám, van valaki a közelemben.

Makacsul kereste a gyíkot.

Csak attól rettegetem, meg ne érintsen a kezével.

Láttam, ahogy megmarkolta, ahogy elkapta a farkát. A gyík ki akarta tépni magát a szorításból és remegett. Ficáncolt, ellenállt sokáig. Elérte a balsors őt is. Úgy látszik, előbb-utóbb utólér a sors keze mindenkit, aki rosszat tett az embereknek.

Nem tudtam, milyen rossz fenyegeti. Mindenesetre különböznie kell az emberekétől, mert az a legszörnyűbb. Most eléri a maga balsorsa, és ebben én nem láttam semmi különösét.

A gyík kitepte magát és elmenekült a téglák alá. A diák kezében csak a farka maradt. Széles tenyerére tette, még mozgott.

A többiek körülvették a téglarakást. Felforgatták az egészet.

Legalul aztán megtalálták a gyíkot és elvitték. A megkurtult gyíkot.

Magamra maradtam a letört farkokkal a lábam előtt. Ficáinkolt még egy darabig, de aztán elnyugodott.

Ott settenkedtem a téglarakás körül és leselkedtem. A kurta gyíkot rendszerint keblükben őrizgették, ahogy én is valamikor. A gyík játékosan hempergett odabenn és nevetett.

Könnyem patakozott, úgy sírtam utána. Az emberek most már rám se hederítettek.

Ugy vágytam hangjukat hallani. Úszenek, azt kívántam. Láttam, hogy hízik az én gyíkom, mindennap vastagabb, lomhább. Farka kinőtt, vagy ötöt-hatot kapott ahelyett az egy helyett. Egymás tövéből nőttek ki, mint az elnyomorodott ujjak. Rendszerint egyszerre mozgatta valamennyit.

Kínzott a magány, vágyakoztam társaim után. A koldusok országútján vannak valahol, tudtam, és bár éhesek, énekelnek mégis; különös, végenincs, gyíkosan hosszú dalokat.

Nem volt kedvem egy dalhoz sem. Csak sírni tudtam. Látni véltem társaimat, ahogy vonszolóják magukat a poros úton. Kecskét vezetnek kötélén és gidát. Valamennyien egy család. Hej, csak egy kicsit közelebb lehetnék hozzájuk, hogy hallhatnám szavukat. Hogy a taipamon érezem az országút tűzét, koldusok poros, beláthatatlan országútját, melynek vége nincs sehol.

Bánkódtam a hatágú gyík után. Tudtam, hogy a rossz bennem van, az öröm bennük, ők meg az örömben.

A diák, egyik kezével a gyík megvastagodott farkait simogatta, a másik kezében pedig vízzel telt poharat tartott, amiben meg akarta fogni a napot.

Meddig tarthat ez a rossz, nem tudtam. És azt sem, vajon más emberek szívében is olyan mélyen gyökerezik-e, mint az enyémben. Nagy egyedüllétemben és összegömbölyödve ott a sarokban azon töprengtem, hogy valójában mikor is hagyott el az öröm, és mikor jött el a rossz. Nem tudtam eldönteni.

Jártam le-föl a szobában, valami rovar után kutattam, mindegy milyen,

csak találjak valamit. Nem leltem mást, mint hangyát meg gilisztát, de sehogy sem tudtam őket megszelídíteni, azonfelül pedig jól tudtam, hogy ezek sohasem nőhetnek úgy meg, sohasem lehetnek olyan testesek, mint a gyík. Tíz ujjammal kapartam a fal tövében, és mit találtam? Egészen közömbös férgeket, melyeknek minden jó volt, bármit csináltak is velük. Undorítóak voltak. Napokig üldöztem egy lóbogarat, mely tolvajmódra, ravaszul elrejtőzött a téglá alatt. Pókot nem láttam sehol, pedig pókhálós volt majd minden sarok. Csakhogy csupa régi pókháló lengett bennük.

Most már apránként emlékezni kezdtem. Csupán két kép jelent meg szemeim előtt: a lomha és békés kigyó az apai házban meg a mosolygó gyík, amint százszor is meghempereg az ölemben. De ezt is csakhamar elfelejtettem, amikor rádöbentem, hogy teljesen egyedül vagyok.

Aztán láttam azt is, hogy amíg azok ott hármán összeülekezve alszanak, valahonnan előmászik egy gyík. Magas, fúrge, fiatal gyík.

Ott játszottak a téglá körül, a szemem láttára: a hím és nőténye. Körülzseleltek, megnyergelték egymást, zavarócskáltak. Ez a karcsú hím az én gyíkokskám. Csak virradatkor járt el, amaz pedig hosszan utána nézett és mozgatta farkait. Majd elbújt a téglá alá, vagy eltűnt és lefeküdt ott, ahol az a három ember aludt.

Semmin sem csodálkoztam. Álmomban sokszor megjelent a fiatal és karcsú gyík: a kezemen tartottam és remegtem a félelemtől. Forró kis fejével hónom alá furakodott. A diák énekelt, a pék dörmögött — ez mindig megzavart.

A téglá mellett tojások, apró tojások gurultak. A nőtény gyík most már nem gondolt velük. Ezek a piciny, szeplős tojások. Némelyik a pókhálóból hullott alá és itt maradt.

Úgy tetszett, az öröm órái közelítenek. Valahonnan.

A gyíkokcska eltűnt és a tojások csak gurultak végig a deszkán.

Éreztem, hogy valaminek történnie kell.

A diák, a pék és az az ismeretlen összeülekeztek, s makacs kitartással mindenáron meg akarták fogni a napot a pohárban.

A nap azonban elérhetetlenül, megfoghatatlanul trónolt odafönn, pohárunkba hát szeplős tojások hullottak valahonnan.

Múltak a napok és én vártam, mikor jön el az öröm.

Annyi volt a rossz bennem, hogy nem tudtam tőle járni. Úgy éreztem, mind sápadtabb, soványabb, piszkosabb leszek. Csupán egy helyen nem volt a rosszból semmi: a koldusok végtelen országútján, mely úgy szürkült a messzeségben, mint egy lomhán mozduló nagy-nagy kígyó.

A tojások sorra megrepedeztek. Patogott szeplős héjuk és előbújtak belőlük a gyíkokskák. Csak úgy nyüzsögtek. Némelyik a pókháló tépett foszlányaival hadakozott. Anyjuk nem mutatkozott sehol. El is felejtettem már. Csak arra emlékeztem, hogy hat farka volt.

A gyíkokskák bájos ügyetlenséggel futottak felém. Egyszerre csak eszembe jutott, hogyan bukkantam rá anyjukra a nedves fal tövében, és hogy milyen boldog voltam. Félénken bámultak rám apró, ferde szemükkel. Alámbújtak, felkapaszkodtak hajamba és szakállamba.

Nem mertem megmozdulni, nehogy egyet is agyonnyomjak közülük.

Nőttek és tapostak rajtam.

Remegtem fektemben és elgondolkoztam: öröm ez most, vagy bánat? Nem tudtam magam sem.

Sokan voltak, tömémentlenül sokan.

Az éhségtől elvesztettem az eszméletemet, mert nem hagyhattam el a helyemet, mozdulni sem mertem. Minden mindegy lett.

A gyíkok azonban nem nyugodnak. Ugrálnak testemen és játszanak. Mint-ha én lennék a koldusoknak az a hatágú országútja, melynek partjai lángborultak. Mintha én lennék az a föld, mely megrepedezett a rászakadó tűzvészttől.

En is gyikká változom, néha úgy tetszik. Aztán meg úgy, hogy eltűnnek valamerre és én egészen üres leszek. Ember — ez a fogalom kihullik tudatomból, ez a fogalom nincs, nem tudok róla. Akire csak emlékszem e pillanatban, mindről azt hiszem, hogy **hatfarkú** — elsősorban az anyám.

Úgy vagyok, hogy már-már elveszítem tudatomat a világról, és nem tudom, mi hol volt, hol van most, és hol az én igazi helyem.

Nem tudom, hol vannak a gyíkok: nálam-e vagy náluk. Nem tudom, ki kiben van: vajon a gyíkok-e bennük, azokban az emberekben — vagy pedig éppen fordítva: ők vannak a gyíkokban. Végül pedig nincs-e minden másképp; úgy, hogy mindez a rossz — ők is, a gyíkok is — bennem van.

Sánta fiú, mit búsulsz? Úgy tetszik sokszor, nem is létezel már, hogy a legközönségesebb érzéki csalódás vagy, sánta és hatágú. Mert minden, ami van, esztelen illúzió, úgy látom.

Elnézlek, de nem vagyok egészen bizonyos, létezel-e. Már nem tudom, hol kezdődik a hatágú árnyak és tapintathatóságok valósága, s hol a tűz- és kénesős általános örület.

Csak azt tudom, testem nap nap után aszottabb, bőrom redőzik; hosszú hajam fehérebb, szeme meggyengül, vénebb; és hogy mind töpörödtebb vagyok, mind nyomorultabb.

Minden sivár az én szememben. Nincs még rossz sem ezen a világon. Megvakulok, eszemet vesztem. Nincs amiben megkapaszkodjam, én, a fuldokló. Nincs amiben higgyen az ember.

Valamiféle világosságról beszélnek, melynek meg kellene jelennie a hegyek mögül, igen, és a csalók száz csapdával zárt hegykoszorúja mögül. Hazudnak még azok az ezüstkérgű nyírfák is — sápadt egy fény az az ő világosságuk és véges.

Mi van már azzal a világossággal, amiről beszélnek. Eljön, hiszem, de valahogy sokáig késik. Ha olyan lassan jön, az ördög vigye, a hatfarkúját.

Valaminek történnie kell. Nem szabad magunkra maradnunk. Emberek nélkül mégsem lehet, akármilyenek is. Hívogassuk őket hangos hahotával, hadd higgyék, hogy szerencsések lesznek velünk. Integessünk nekik. Éhezünk, és ne követeljünk sokat azoktól odalenn, míg fel nem épülnek az új otthonok. Akkor majd nekünk is jut kenyér.

Nem könnyű visszaédesgetni a pusztaságba a megfélemlítetteket és azokat, akik egyszer már megszöktek belőle. Mással nem, csakis szeretettel csalogathatjuk vissza őket. Enekelünk majd, míg dolgoznak, míg ácsolják a tetőt. Valami áldozatot kell hozni. Mert a világosság nem jön el egykönnyen.

Akkor aztán pokolba velünk és börtönünkkel — pusztuljunk el valahányan. Csak a nagyvilágnak ez a tenyéryi országa ne legyen ilyen pusztaság. Mert akkor mi leszünk főbűnösök: az emberek azt gondolják majd, hogy megijedtünk tőlük.

Félünk, hogy az a világosság még sokáig nem jön el.

No és ha az emberek elidegenednek tőlünk, mint ahogy mi elhidegültünk tőlük?

Mit csinálunk akkor, ha már az se lesz, aki tüzet küldjön ránk.

Tüzet ám. hatfarkút...

Borbély János fordítása